

Održivi razvoj kao izvor inovativnosti

Prof. dr Saša Petković
sasa.petkovic@ef.unibl.org
Univerzitet u Banjoj Luci
Ekonomski fakultet

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF ECONOMICS

Sadržaj

- ✓ U nastavku ćemo definisati **koncept otvorenih inovacija, zatim koncept održivog razvoja**, ključne indikatore mjerenja performansi (KPI) i izvještavanja održivog razvoja (ESG) i analizom literature istražiti smijer i jačine veze između održivog razvoja i inovativnosti u startapima i etabliranim kompanijama.
- ✓ Upoznaćemo se sa ekosistemom otvorenih inovacija i transfera znanja, uključujući zaštitu intelektualne svojine.
- ✓ Literatura: Petković, S. (2025). *Preduzetnički menadžment inovativnih startapa.*

Potruga za održivim inovacijama

Otvorene inovacije (Open Innovation) >

Održivi razvoj i ESG >

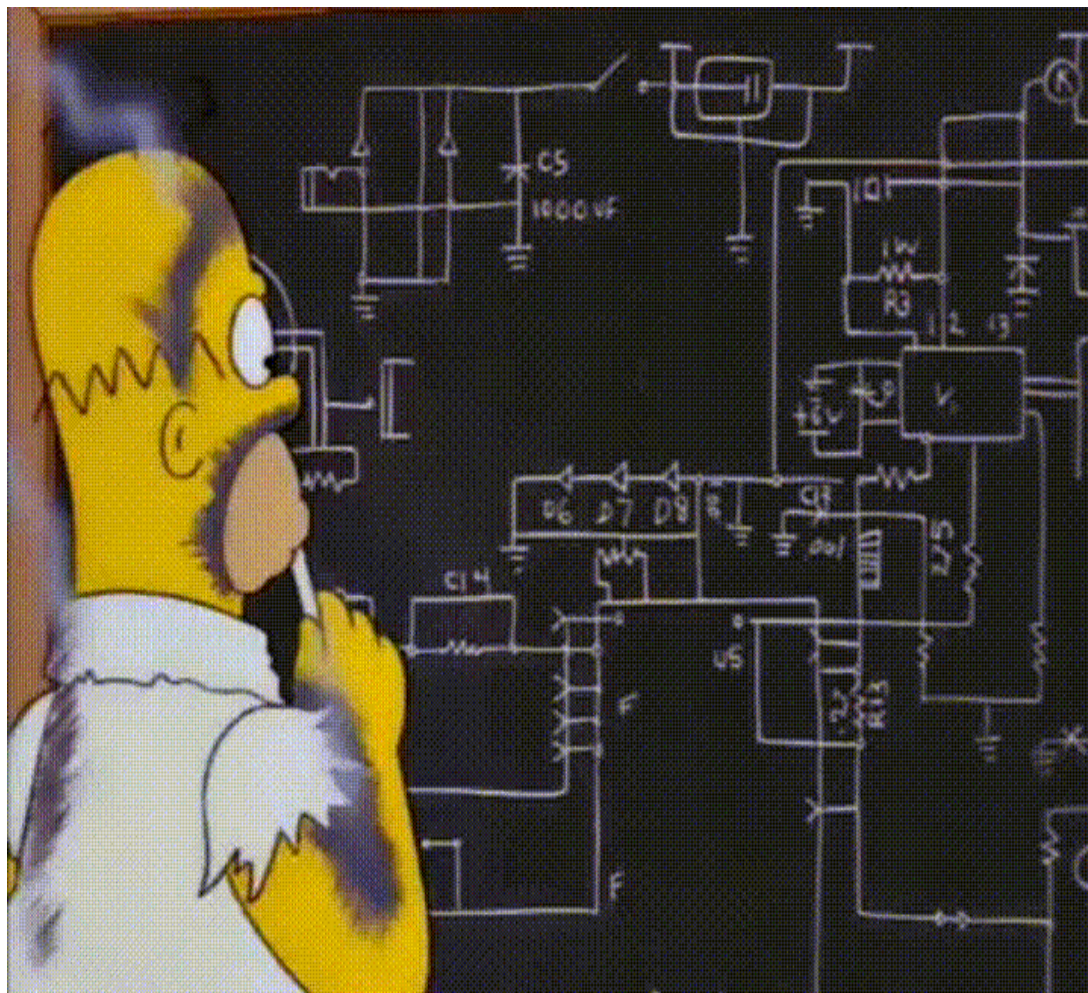
Inovacioni ekosistem >

Intelektualna svojina (IPR) >

ESG u prehrambenoj industriji >

Nemaju sve kompanije istraživačke potencijale i R&D odjeljenje – pogotovo ih nemaju MSP!!!

Otvorena inovacija znači da *preduzeća traže znanje i inovacije izvana* (van den Ende, 2021).

Otvorene inovacije - Open innovations

Sposobnost inoviranja zasnovana **na razmjeni znanja sa eksternim stranama**, gdje firme mogu i trebaju da koriste eksterne i unutrašnje ideje, kao i unutrašnje i eksterne puteve ka tržištu, pošto firme žele da unaprijede svoju tehnologiju, poznata je kao **otvorena inovacija** (open innovation, engl.) (Chesbrough, 2003; Bogers et al., 2017).

Zašto su firmama potrebne otvorene inovacije?

- ➔ Zbog raznovrsnosti digitalnih tehnologija i njihove ugrađene složenosti, firmama je teško – ako ne i nemoguće – **da posjeduju znanje o svim mogućnostima koje im omogućavaju digitalne tehnologije** (World Economic Forum, 2018).
- ➔ Otvorene inovacije treba da budu **ugrađene u strategiju firme** (van den Ende, 2021).
- ➔ Otvorene inovacione aktivnosti mogu se diferencirati na **dolazni** (spolja-unutra - inbound) i **odlazni** (iznutra-izvan - outbound) **prenos znanja** (Enkel et al., 2009).

Tri glavna tipa otvorenih inovacija

*izlazni
proces*
(outbound)

*ulazni
proces*
(inbound)

*povezani
proces*
(coupled)

Izlazni proces (inside-out, outbound)

↑ *Izlazni proces* (inside-out) predstavlja upotrebu internog znanja i informacija firme, što se takođe može nazvati **viškom istraživanja za generisanje eksterne vrijednosti**.

↑ Ovaj višak unutrašnjeg istraživanja **mogao bi biti neiskorišćen u odsustvu otvorenih inovacija**, koje sada firma može prodati spoljnim zainteresovanim stranama.

→ Ovdje se radi o podacima, poslovnim tajnama, dizajnima, patentima, licencama ili drugim formama intelektualne svojine i znanja (know-how) generisanih u kompanijama, koje se mogu komercijalizovati prodajom zainteresovanim eksternim stranama.

Ulazni proces (inbound, spolja-ka unutra)

- podrazumijeva korišćenje znanja izvan organizacije, stečenog kroz *spin-in*, *licenciranjem ili saradnjom unutar lanaca vrijednosti* za stvaranje vrijednosti unutar firme
- Spin-in je posebna vrsta poduhvata, obično startup, koji počinje intelektualnom svojinom zaposlenih ili kao filijala kompanije. Startup koji proizilazi iz ove intelektualne svojine pripada zaposlenom ili filijali, ali ne i kompaniji (prim.aut.).

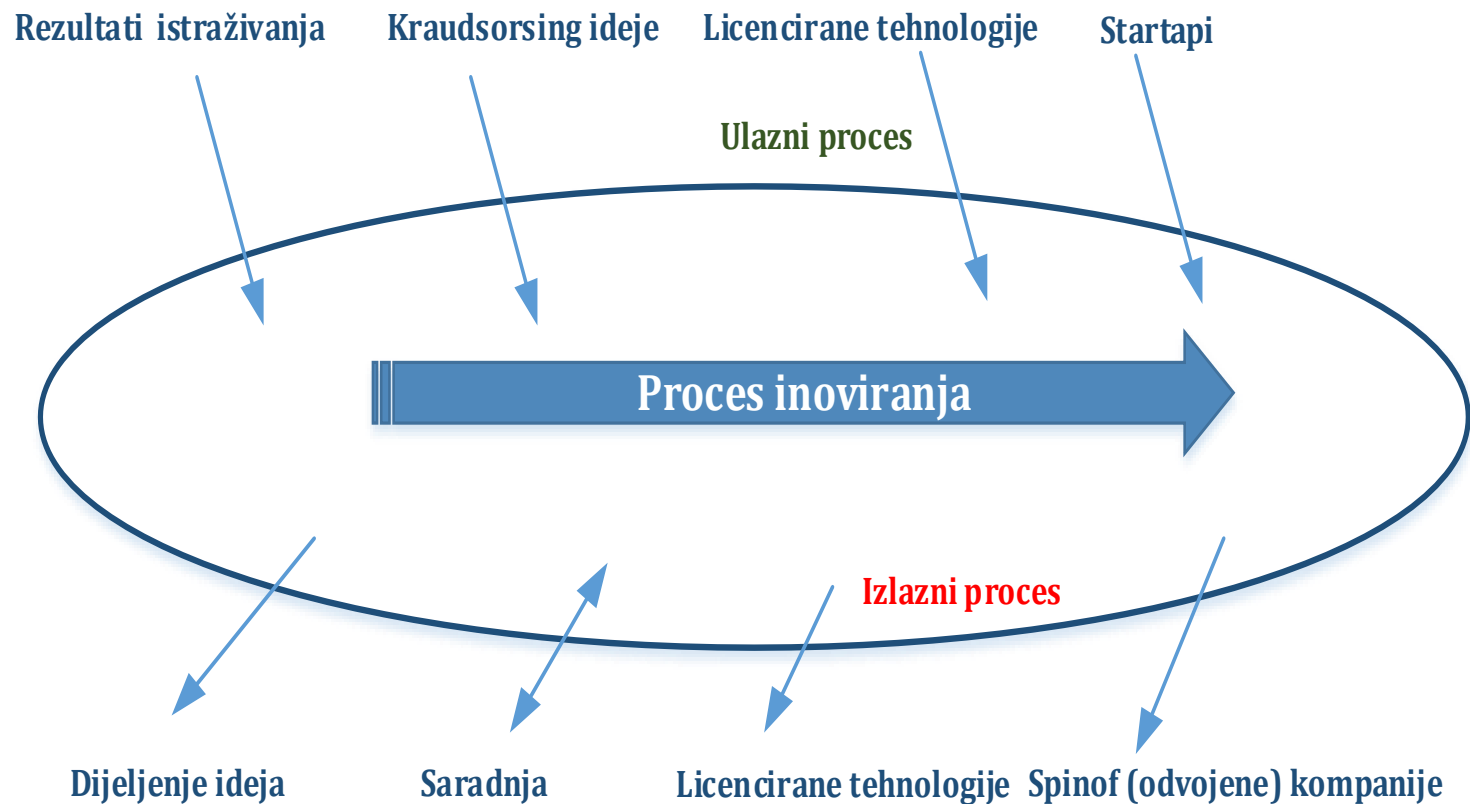
Povezani proces (coupled)

.....definiše se kao „povezivanje „spolja - ka unutra“ i „iznutra – ka van“ **radom u savezima sa komplementarnim kompanijama** tokom kojih je **davanje i uzimanje ključno za uspjeh**”, kao što je ***zajedničko ulaganje i zajedničko kreiranje projekata sa spoljnim partnerima.***

Slika 22

Vrste otvorenih inovacija

Bilješke. Slika je preuzeta i adaptirana iz van den Ende, 2021, str. 186

Širina i dubina eksternog istraživanja

Prateći literaturu o otvorenoj inovaciji, i **širina** (breadth, engl.) i **dubina** (depth, engl.) **eksternog pretraživanja** važni su koncepti kada se predviđa učinak procesnih inovacije u proizvodnim firmama.

Širina i dubina eksternog istraživanja

U tom smislu, Lorsen i Solter (Laursen & Salter, 2006) naglasili su kako se strategije otvorenih inovaciju mogu okarakterisati po određenom nivou dvije dimenzije pretrage, na primjer **širina pretrage**, koja odražava **broj različitih eksternih izvora** na koje se preduzeća oslanjaju za svoje inovativne aktivnosti, i **dubina pretrage**, što ukazuje u kojoj mjeri firme duboko crpe iz različitih eksternih izvora za inoviranje.

Širina pretrage (knowledge breadth)

*Širina pretrage omogućava firmama da crpe ideje iz širokog spektra različitih izvora znanja, i bez obzira na veličinu preduzeća, i MSP i velike kompanije mogu imati opipljive koristi od protoka znanja, izvan i unutar njenih granica, kao što su ilustrovali Lorenc i dr. (Lorenz et al., 2020) **kako BMW pretražuje naširoko van granica sopstvene firme** da bi obezbijedio ideje za procesne inovacije.*

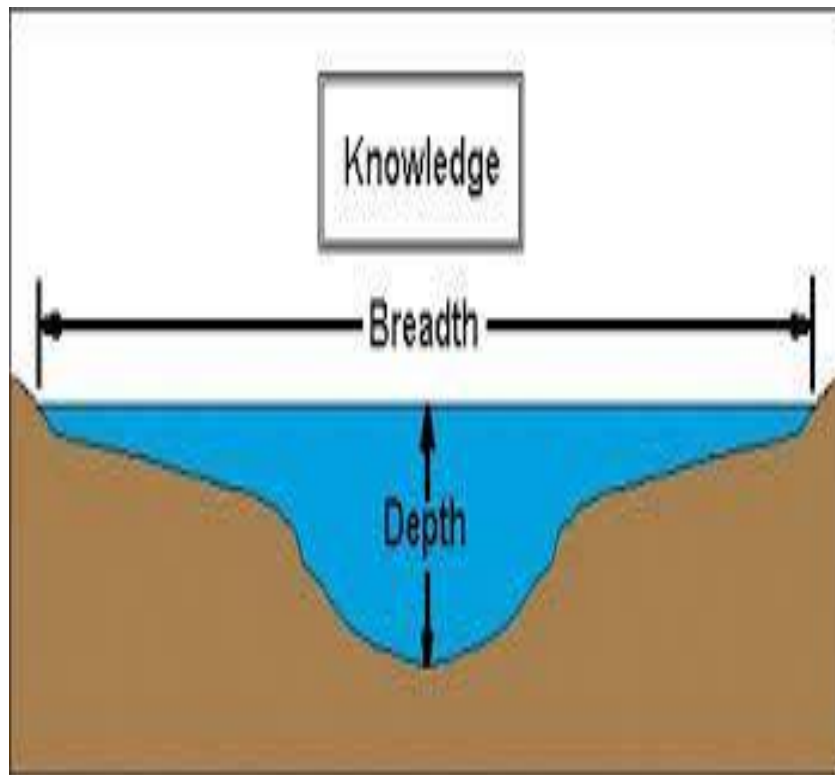
Primjer BMW

- ❑ Kada je inovirao svoju platformu interneta stvari (IoT) (koja se naziva **otvorena proizvodna platforma**), BMW se oslanjao na znanje eksternih firmi kao što je **Microsoft**.
- ❑ Glavni cilj ove platforme je da omogući procesnu inovaciju prikupljanjem znanja od mnogih spoljnih partnera.
- ❑ U isto vrijeme, BMW je saradivao sa drugom kompanijom za informacione tehnologije, **NVidia**, kako bi **inovirao automatizovano vođena vozila za svoje proizvodne pogone**, povećavajući brzinu i fleksibilnost korišćenja materijala

- ❑ BMW redovno organizuje velike **otvorene hakatone** kako bi angažovao studente i nezavisne timove širom svijeta u rješavanju poslovnih problema

Širina pretrage

Odnosi sa istraživačkim centrima, tehnološkim parkovima i inovacionim **agencijama mogu podržati MSP u pristupu znanju**, resursima i imovini, ali i u promovisanju razmjene dobrih praksi, uspješnih priča i pristupa za prevazilaženje negativnog stava menadžera prema usvajanju novih tehnologija (Zangiacomi et al., 2020).

Dubina pretrage (knowledge depth)

-
- An image of an iceberg floating in the ocean. The tip of the iceberg is visible above the water surface, while the much larger, submerged part is hidden below. This visual metaphor represents the concept of 'knowledge depth' where the visible part is the 'breadth' and the hidden part is the 'depth'.
- Za razliku od širine pretrage, **dubina pretrage istražuje duboke međusobne odnose između firme koja traži i spoljnih izvora** (Laursen & Salter, 2006).
 - Dubina pretrage ne samo da vodi do jačih veza, već i **podstiče sopstveno učenje, a time i znanje firme** (Terjesen & Patel, 2017).
 - Kada se duboko angažuje sa izvorom, **firma povećava svoj apsorpcioni kapacitet jer uči kako da iskoristi znanje za rješavanje specifičnih problema**

Prelijevanje znanja (knowledge spillover)

S ciljem sticanja znanja, kompanije ulaze u **kooperativne odnose** sa drugim kompanijama, istraživačkim i razvojnim centrima i institutima, individualnim inovatorima, visokoškolskim ustanovama, ili čak i sa nepoznatim kreativnim individuama kroz takozvane **kraudsorsing** (crowdsourcing, engl.) platforme

Istraživanja su pokazala da su firmama
takođe potrebne **interne sposobnosti** da bi
mogle da steknu eksterno znanje: sposobnosti
da bi mogle da obrađuju znanje izvana.

iDEA

“Čuvari tehnologije”

Takve zaposlene pojedini autori nazivaju „**čuvarima tehnologije**“ (technology gatekeepers, engl.) (van den Ende, 2021), a radi se o zaposlenima koji prate razvoj eksternog tehnološkog znanja i informišu kolege i kolegice o zanimljivim prilikama.

Test spremnosti za inovacije / Revizija (sa objašnjenjem)

Individualni rad -
ispunjavanje upitnika
i čitanje preporuka

Održivi razvoj

Ključne karakteristike održivog razvoja su:

Ravnoteža: Održiv razvoj teži ka ***održavanju ravnoteže između ekonomskog razvoja, društvenog blagostanja i zaštite životne sredine.*** To znači da se ne preferira jedan stub na uštrb drugih, već im se pristupa integrisano i holistički.

An aerial photograph of a road winding through a dense forest. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow over the scene. The road is a dark line cutting through the green trees.

» *Dugoročna*

perspektiva: Održiv razvoj ne fokusira se samo na kratkoročne dobiti, već na ***dugoročne posljedice za buduće generacije***. Ovo zahtijeva strateško razmišljanje i donošenje odluka koje će koristiti ljudima i životnoj sredini i u dalekoj budućnosti.

Odgovornost: Održiv
razvoj zahtijeva
odgovornost svih aktera,
uključujući vlade,
preduzeća, pojedince i
zajednice

- ***Integrisanost:***
Održiv razvoj je pretežno **transdisciplinarni koncept**, što znači da zahtijeva saradnju između ljudi iz različitih sektora kako bi se riješile kompleksne i međusobno povezane izazove.

Neki primjeri održivog razvoja su:

- **korišćenje obnovljivih izvora energije** umjesto fosilnih goriva za smanjenje emisija gasova staklene bašte i ublažavanje klimatskih promjena,
- **razvoj energetske efikasne zgrada i prevoznih sredstava** za smanjenje potrošnje energije i zagađenja vazduha.

○ **Zaštita biodiverziteta i ekosistema** za održavanje zdrave životne sredine i prirodnih resursa za buduće generacije

- **promocija socijalne pravde**, jednakosti i društvene pravičnosti,
- **jednakosti pristupa resursima i mogućnostima** za sve ljude, bez obzira na njihovu političku, vjersku, rasnu, rodnu i ostale orijentacije.

Integriranje održivosti u strateško donošenje odluka kompanije može dovesti do trajnih konkurentskih prednosti i dugoročnih koristi za društvo

Održivost kao inspiracija za inovacije

17 ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija (UN) i njihove brojne specifične ciljeve (169) i 232 indikatora, usvojilo je **25. septembra 2015. godine 193 članica UN** s ciljem usmjeravanja čovječanstva ka održivosti do 2030. godine (United nations, 2015). Svaki od ciljeva, sa svojim podciljevima, **može da inspiriše preduzetnike i potencijalne preduzetnike da ponude inovativna rješenja** koja vode ka ispunjavanju 17 ciljeva.

Ciljeve i podciljeve do 2030. godine možete pročitati na <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs>.

Septembra 2015. godine, UN su usvojile novu globalnu agendu koja ima za cilj da vodi svijet ka putu održivog razvoja

Slika 1

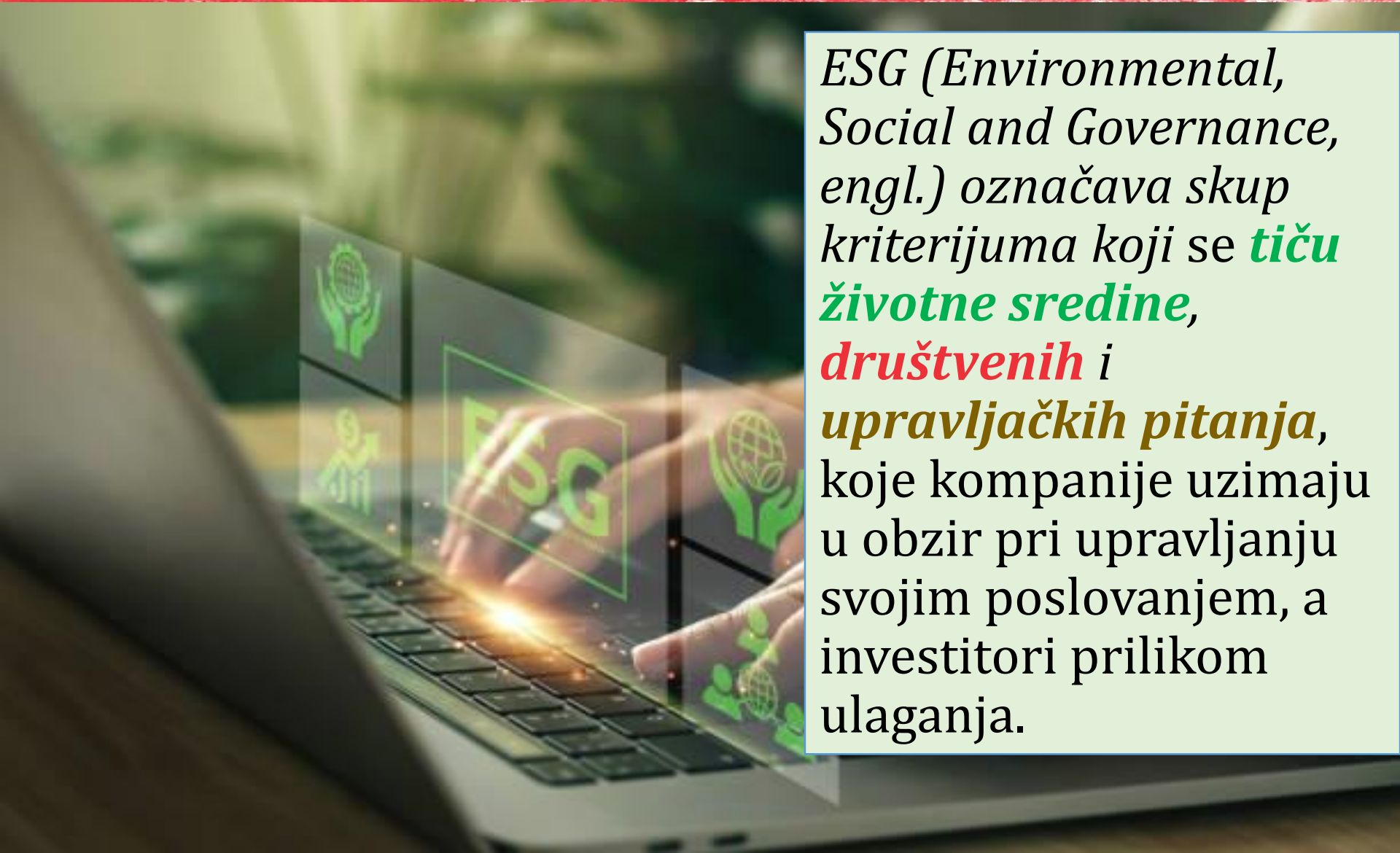
17 UN ciljeva održivog razvoja

Bilješke. Preuzeto iz UN BiH (n.d.) Preuzeto 01.02.2024.
sa <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs>.

Održivost, odnosno usklađivanje poslovnih procesa u kompanijama sa ESG principima donosi brojne prednosti

*ESG (Environmental, Social and Governance, engl.) označava skup kriterijuma koji se **tiču životne sredine, društvenih i upravljačkih pitanja**, koje kompanije uzimaju u obzir pri upravljanju svojim poslovanjem, a investitori prilikom ulaganja.*

Kako kompanija upravlja otpadom, koliko efikasno koristi prirodne resurse, **šta dobro čini za lokalnu zajednicu u kojoj posluje i ljude koji žive u toj zajednici, na koji način podstiče **rodnu ravnopravnost** i uključivanje onih koji pripadaju osjetljivim društvenim grupama na radnom mjestu - samo su **neka od pitanja koja obuhvataju ovi kriterijumi.****

Značaju ESG faktora doprinijelo je i njihovo pomijeranje iz polja **dobrovoljne poslovne prakse** u polje javnih politika i zakona: usklađivanje poslovnih strategija sa ESG kriterijumima **postaje obavezujuće** za veliki broj kompanija, a naročito za one koje posluju na tržištu EU.

ESG Izvještavanje

- Za velike korporacije u razvijenim ekonomijama, objavljivanje ESG izvještaja i izvještavanje o njihovim **ključnim indikatorima učinka** („KPI - Key Performance Indicators“) uglavnom nije problematično jer to rade dobrovoljno godinama, ali i po „slovu zakona“, jer su mnoge, uglavnom razvijene zemlje uvele ESG izvještavanje kao zakonsku obavezu.
- S druge strane, izazov za mala i srednja preduzeća (MSP) je da pravilno izvještavaju jer im možda **nedostaju znanje, vještine i motivacija**, itd.

Izvještavanje o korporativnoj održivosti u Evropskoj uniji

Pravila EU zahtijevaju od **velikih kompanija** i kompanija **koje kotiraju na berzi** (osim listiranih mikro preduzeća) da objavljuju redovne izveštaje o društvenim i ekološkim rizicima sa kojima se suočavaju, kao i o tome kako njihove aktivnosti utiču na ljude i životnu sredinu.

Ključne činjenice

Prvi klimatski neutralan kontinent

do 2050. godine

Najmanje 55% manje

neto emisija gasova sa efektom staklene bašte do 2030. godine, u poređenju sa nivoima iz 1990. godine

3 milijarde

dobitnih stabala za sadnju u EU do 2030. godine

Istaknute inicijative

Čista energija

Povećavamo udeo obnovljivih izvora energije i unapređujemo energetske efikasnosti širom Evrope.

Održiva industrija

Podstičemo inovacije i čiste tehnologije za konkurentnu i klimatski neutralnu industriju.

Održiv način života

Podstičemo održivu potrošnju, zdravu životnu sredinu i bolji kvalitet života za sve.

Zeleni dogovor EU

Evropski zeleni dogovor ima za cilj da **unapredi dobrobit ljudi**. Učinićemo Evropu klimatski neutralnom i zaštitimo našu prirodu, što će biti dobro za ljude, planetu i privredu. Niko neće biti zapostavljen.

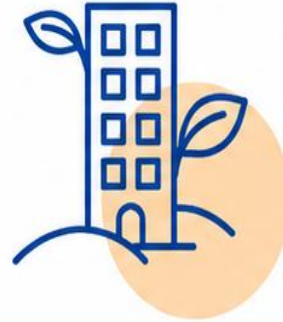
EU će:

Postići klimatsku neutralnost do 2050. godine

Zaštititi ljudski život, životinje i biljke tako što ćemo smanjiti zagađenje

Pomoći kompanijama da postanu svetski lideri u čistim proizvodima i tehnologijama

Obezbediti pravednu i inkluzivnu tranziciju

ESRS (European Sustainability Reporting Standards)

 Evropska komisija je službeno usvojila 31.7.2023. i službeno objavila 22.12.2023. prvi set **Evropskih standarda za izvještavanje o održivosti (ESRS)**.

 Ovi standardi su kreirani od strane **EFRAG**-a (Evropska savjetodavna grupa za finansijsko izvještavanje) i **postali su zakonodavni akti EU**.

European Sustainability
Reporting Standards
(ESRS)

Aligned with the
GRI Standards

EU

Kraj dobrovoljnog izvještavanja: CSRD i ESRS

[ZAKON]

CSRD

Corporate Sustainability
Reporting Directive

Stupila na snagu 5. januara 2023.
Postavlja obavezni zakonski okvir.

[KOD]

ESRS

European Sustainability
Reporting Standards

Zvanično usvojeni u julu 2023. od
strane Evropske komisije.
Predstavljaju operativni kod za
izvještavanje.

KLJUČNI ZAKLJUČAK: Ovo označava kraj ere tzv. greenwashing-a i uvođenje stroge korporativne discipline.

Direktiva o izvještavanju o korporativnoj održivosti

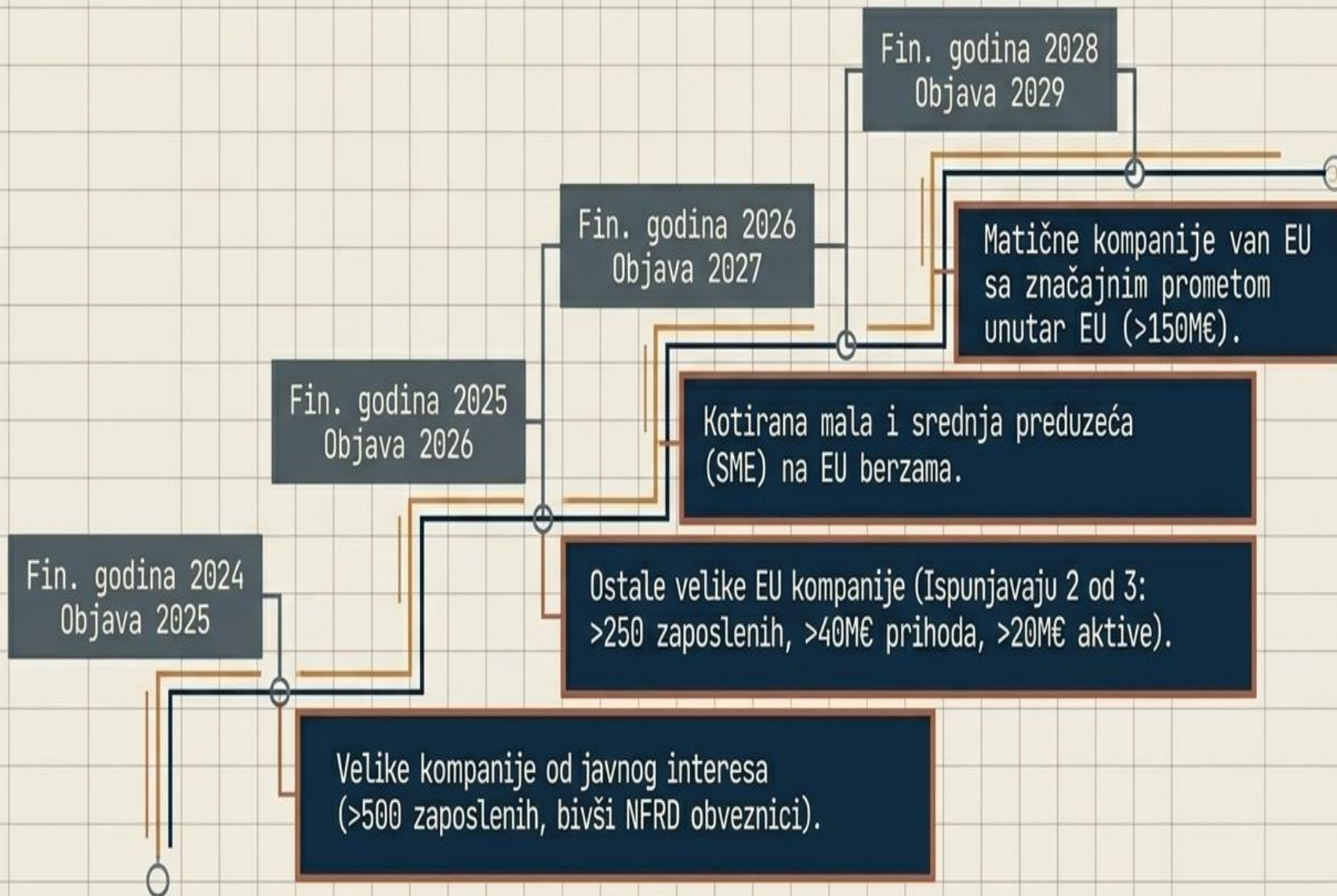
 Prve kompanije počele su primijenjivati nova pravila po prvi put u finansijskoj 2024. godini, za izvještaje objavljene 2025. godine.

Ko i od kada mora primjenjivati ove standarde?

 Obaveza se uvodi postepeno kroz Direktivu o izvještavanju o korporativnoj održivosti - CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive):

Vremenski okvir implementacije: Postepeni talas CSRD-a

Specifični indikatori za ESG izvještavanje

- **Ključni indikatori performansi** (KPI – Key Performance Indicators, engl.) u pogledu istorijskih podataka **moraju biti mjerljivi**.
- Emitent bi trebao da postavi ciljeve (**koji mogu biti stvarne numeričke brojke ili izjave koje se odnose na budućnost**) kako bi se smanjio određeni uticaj.
- Na ovaj način efikasnost ESG politike i sistemi menadžmenta mogu se procijeniti i validirati.

E

Životna sredina (Environment)

KPI

- Emisija stakleničkih gasova

- Potrošnja energije/vode

- Ispuštanje zagađujućih materija

- Upravljanje otpadom

- Uticaj na biodiverzitet

S

Društvo (Society)

KPI

- Uslovi rada

- Diverzitet i inkluzija

- Zaštita na radu

- Odnosi sa lokalnom zajednicom

- Etičke radne prakse u lancu snabdijevanja

G

Korporativno upravljanje (Governance)

KPI

- Anti-korupcijske mjere

- Transparentnost poslovanja

- Rodna struktura upravnog odbora

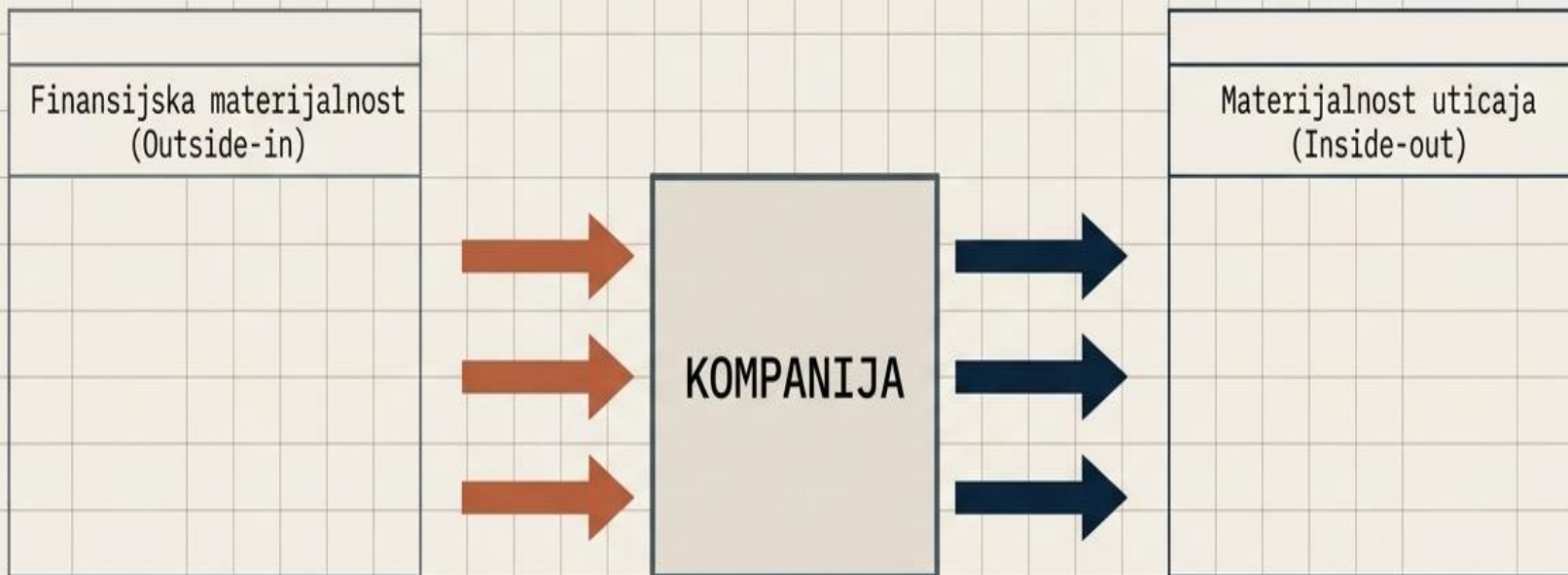

- Rješavanje sukoba interesa

Promjena paradigme u korporativnom izvještavanju

	Stari NFRD Model	Novi ESRS Model
Format	Zasebne sjajne PR brošure	Integrirano u godišnji izvještaj menadžmenta
Validacija	Bez garancije tačnosti	Obavezna nezavisna eksterna revizija (Assurance)
Obim	Kompanije biraju šta žele prikazati (Cherry-picking)	Sveobuhvatni zahtjevi diktirani dvostrukom materijalnošću
Cilj	Marketinški imidž	Jednak tretman sa finansijskim podacima i upravljanje rizicima

Motor standarda: Dvostruka materijalnost (Double Materiality)

Kako klimatske promjene i društveni faktori utiču na finansije, preživljavanje i rizike same kompanije.

Kako poslovanje kompanije utiče na ljude, društvo i okolinu (zagađenje, ljudska prava).

REVOLUCIJA: Ako analiza pokaže da je tema materijalna, izvještavanje po tom specifičnom ESRS standardu postaje strogo obavezno.

Arhitektura 12 osnovnih ESRS standarda

Opšti standardi / Cross-cutting

ESRS 1: Opšti zahtjevi

Strogo obavezno za sve

ESRS 2: Opšta objavljivanja

Ekološki / Environmental (E)

E1: Klimatske promjene

E2: Zagađenje

E3: Voda i morski resursi

E4: Biodiverzitet i ekosistemi

E5: Korištenje resursa i kružna ekonomija

Društveni / Social (S)

S1: Sopstvena radna snaga

S2: Radnici u lancu vrijednosti

S3: Pogođene zajednice

S4: Potrošači i krajnji korisnici

Upravljački / Governance (G)

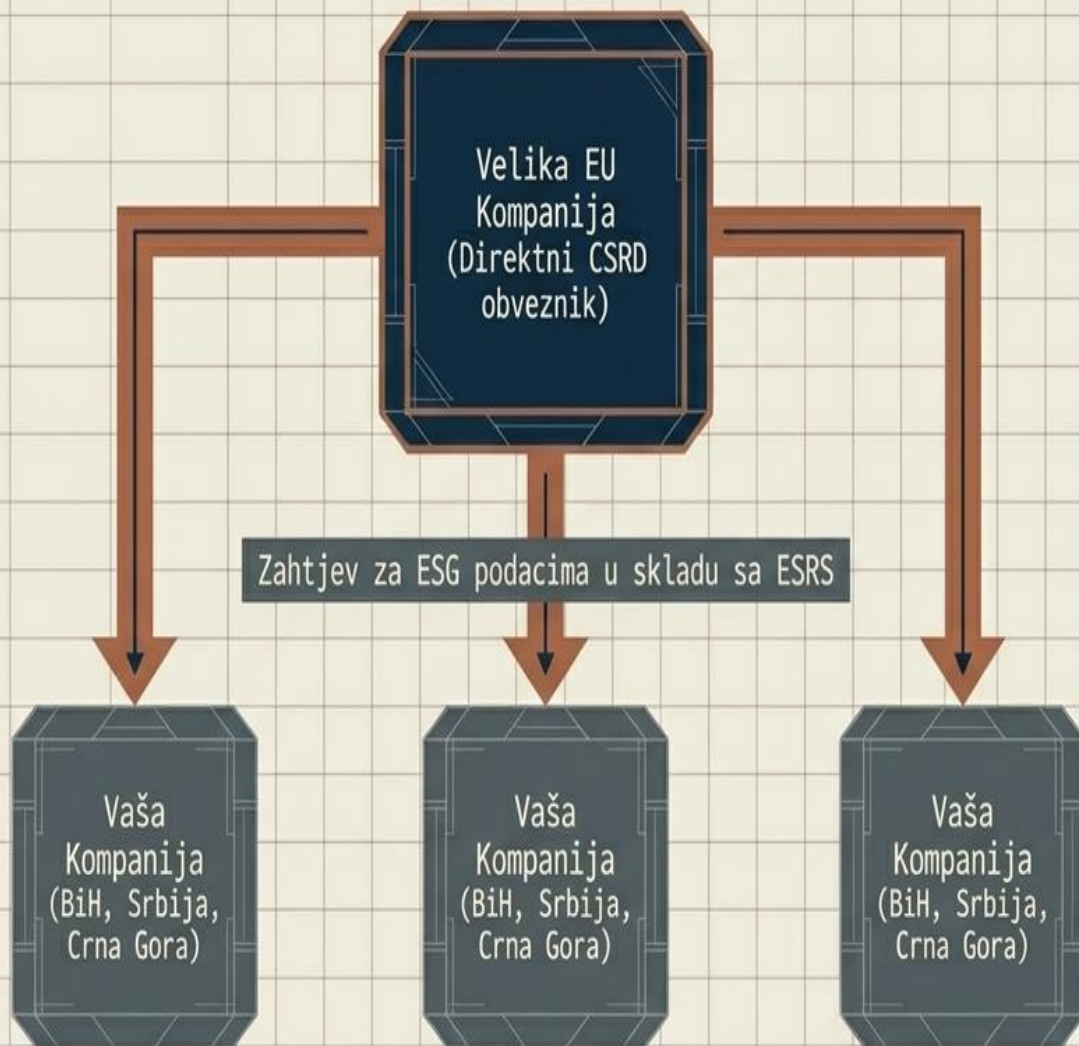
G1: Odgovorno poslovno ponašanje

Integracijska brava: Kraj izolovanog izvještavanja

Svi izvještaji moraju proći nezavisnu provjeru, osiguravajući da ESG podaci imaju istu pravnu i analitičku težinu kao finansijski podaci.

Skriveni uticaj: Lanac vrijednosti na Zapadnom Balkanu

KLJUČNI UVID:

Iako kompanije sa Balkana nisu direktni zakonski obveznici (osim ako ne posluju na EU berzi), one su ekonomski obavezane već sada. Standard izvozi regulativu preko granica kroz lance snabdijevanja.

Vektori prenosa: Kroz koje standarde dolazi pritisak?

[ESRS E1]

Klimatske promjene

EU klijenti moraju prijaviti svoj Scope 3 ugljenični otisak. To znači da će od vas, kao dobavljača, zahtijevati precizne podatke o emisijama iz vašeg proizvodnog procesa i transporta.

E1 06870

[ESRS S2]

Radnici u lancu vrijednosti

EU klijenti moraju dokazati da u njihovom lancu nabavke nema kršenja radničkih i ljudskih prava. Moraćete obezbijediti audite, politike i dokaze o uslovima rada vaših zaposlenih.

S2 16170

Postoje brojni razlozi zbog kojih kompanije javno objavljuju ESG izvještaje, a neki od najvažnijih uključuju:

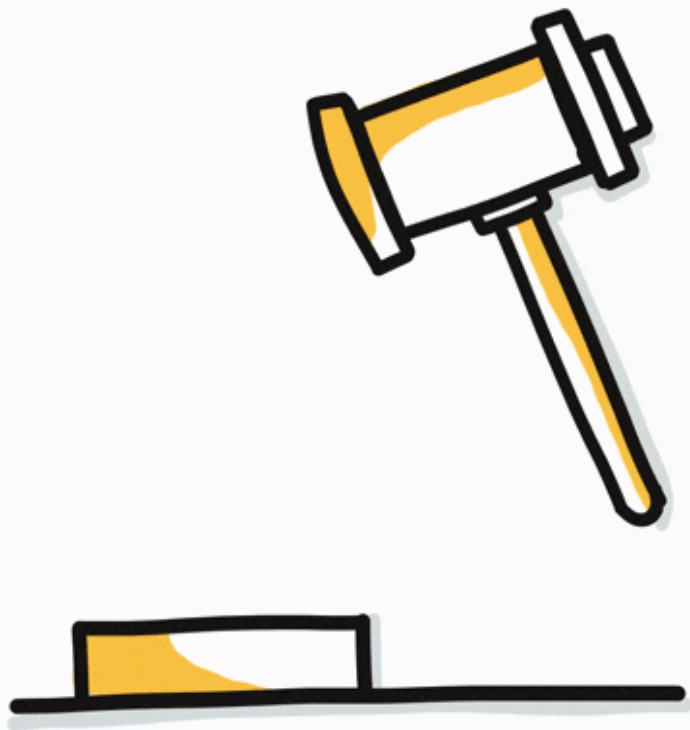
□ *Transparentnost i ugled.*

Objavljajući ESG izvještaje, kompanije pokazuju zainteresovanim stranama svoju predanost odgovornom poslovanju. To može izgraditi povjerenje i kredibilitet sa investitorima, potrošačima, zaposlenima, lokalnim zajednicama i ostalim zainteresovanim stranama.

□ *Pristup finansiranju.*

Investitorima sve više smetaju ESG rizici i sve češće traže da kompanije imaju jake ESG prakse. Objave ESG izvještaja mogu imati pozitivan uticaj na ocjene rizika i troškove kapitala, otvarajući potencijalno nove izvore finansiranja.

Drawify

□ **Propisi i standardi.** U mnogim jurisdikcijama postoje propisi ili standardi koji zahtijevaju od kompanija da podnose izvještaje o određenim aspektima njihovog ESG performansa. Iako ovi zahtjevi variraju, **priprema i objavljivanje izvještaja može pomoći kompanijama** da budu u skladu sa propisima.

- ***Konkurentnska prednost.*** U sve većem broju industrija, ESG performanse se vide kao konkurentnska prednost. Potrošači sve više biraju proizvode i usluge od kompanija koje su angažovane u održivim praksama. Dobro **oblikovan ESG izvještaj može istaknuti prednosti kompanije** u odnosu na konkurenciju.

 Prilagođavanje tržištu. Investitori, potrošači i druge zainteresovane strane sve više traže informacije o ESG performansama kompanija. Objavljivanjem ESG izvještaja, kompanije pokazuju da su prilagođene tržištu i da razumiju važnost odgovornog poslovanja.

 Atraktivnost zaposlenima. Talentovani zaposleni sve više žele da rade za kompanije koje imaju pozitivan uticaj na društvo i životnu sredinu. Objave ESG izvještaja mogu učiniti kompaniju atraktivnijom za potencijalne zaposlene pokazujući njihovu predanost odgovornosti.

🎈 **Podsticanje inovacija i poboljšanja.** Proces pripreme ESG izvještaja može pomoći kompanijama **da identifikuju područja u kojima mogu da poboljšaju svoje ESG performanse.**

🎈 Analiza podataka i stavljanje ciljeva mogu dovesti do inovacija i poboljšanja u oblasti životne sredine, društvenih pitanja i korporativnog upravljanja.

SO CREATIVE!

Strateški imperativ: Od regulative do konkurentske prednosti

1. Završetak Greenwashing-a:

Integrirani, revidirani podaci u potpunosti mijenjaju sjajne PR brošure.

2. Pritisak lanca vrijednosti (S2, E1):

Zapadni Balkan mora uspostaviti sisteme prikupljanja podataka sada, kako bi sačuvao EU klijente.

3. Interoperabilnost je ključ:

Korištenje UNEP FI alata prevodi holistički uticaj direktno u ESRS kod bez duplog rada.

Održivo finansiranje više nije dodatak poslovanju – ono je novi operativni sistem.

Rad u grupama – 30 minuta

- **Tema: ESG kao diferencijator u prehrambenoj industriji**
- **Zadatak:** Predložite model lokalnog prehrambenog biznisa (npr. dostava hrane, prodavnica, restoran) koji koristi ESG standarde kao konkurentsku prednost.
Fokus na ESG:
- *E* – lokalna i sezonska proizvodnja;
- *S* – saradnja s malim proizvođačima i edukacija potrošača;
- *G* – jasno označavanje porekla i sastava.

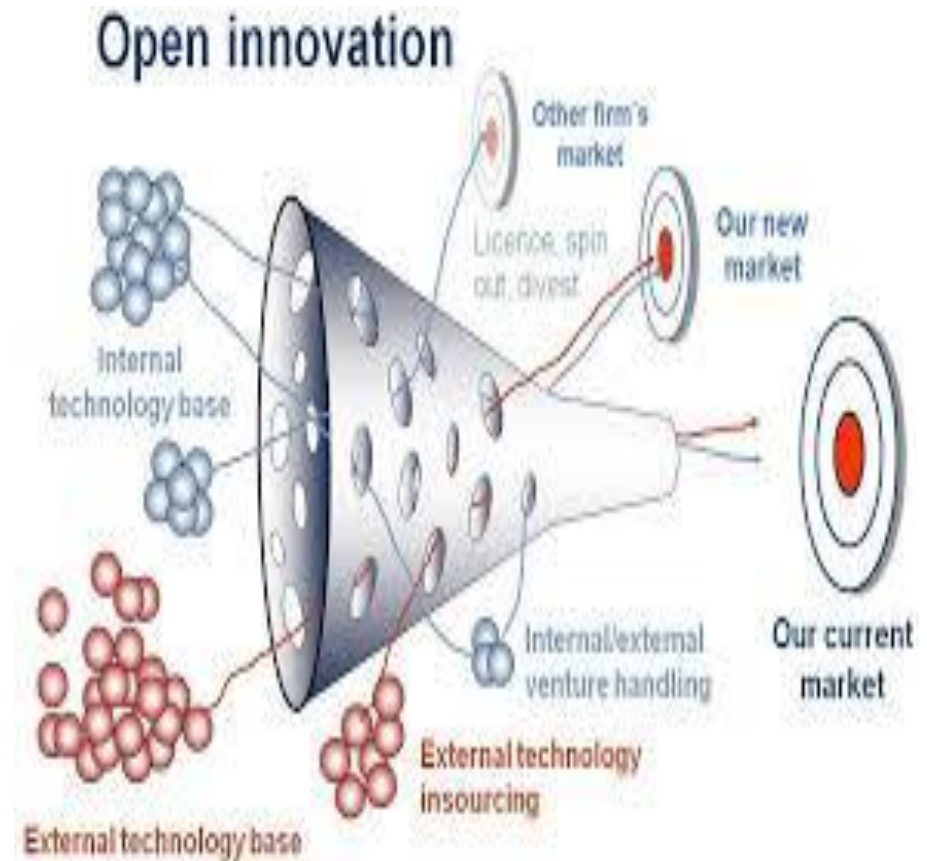

Ekosistem otvorenih inovacija i transfer tehnologije

♥ Inoviraj ili ćeš nestati!!!

„Održiva konkurentska prednost zavisi od potrebnih sredstava i vještina koje su potrebne i *koje je teško kopirati*.

♥ Zato je važan **patent ili jedinstvena vještina** (na primer, vođstvo u proizvodima ili **izuzetno dragocjeno znanje** i odnosi s klijentima)“ (Nijssen, 2022, str. 6).

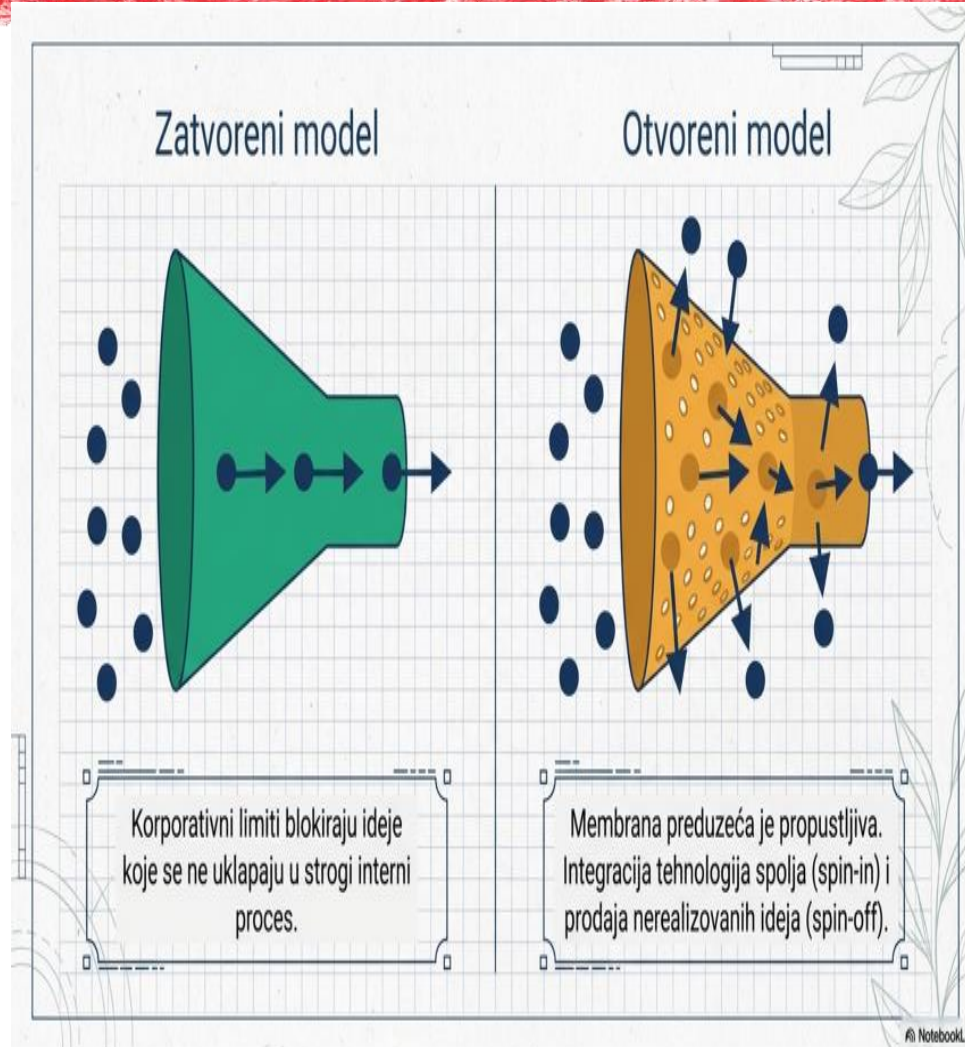
Teorija ograničenih resursa

- Mala i srednja preduzeća (MSP) imaju **znatno manje mogućnosti da formiraju funkciju istraživanja i razvoja (R&D)** u odnosu na velika preduzeća.
- Najčešći razlog je **oskudnost resursa** za praktikovanje inovativnog preduzetništva unutar vlastite kompanije (in-house R&D, engl.), ali i **nedostatak strateške vizije preduzetnika - osnivača biznisa**, ali i oskudica tehničkih i ekonomskih znanja iz određenih oblasti u kojima kompanije posluju

Savremena ekonomija danas naziva se *ekonomijom ekosistema*

- Fokusirajući se na znanje vođeno istraživanjem i razvojem velikih, etabliranih preduzeća, **teorija prelijevanja znanja preduzetništva** (Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship, engl.) sugeriše da se u preduzetničkim ekosistemima, **znanje eksploatiše više od samih njegovih kreatora** (Autdhretsch & Fiedler, 2023).
- Ono se **preljevava na preduzetnike**, koji komercijalizuju neiskorišćeno eksterno znanje (Acs et al., 2010) stvaranjem preduzetničkih startapa.

Centri za transfer tehnologije (TTO – Technology Transfer Center)

- Centri za transfer tehnologije (TTO) igraju posebnu ulogu promocije **u transferu inovacija** na MSP, sa inovacionim centrom odgovornim za cjelokupan proces transfera i promoterom inovacija koji deluje kao interfejs sa određenim MSP (Caputo et al., 2002).

Centri za transfer tehnologije (TT0 – Technology Transfer Center)

U ulozi inovacionih centara mogu biti i naučno-tehnološki parkovi, tehnološki parkovi, poslovni inkubatori, poslovni akcleratori, habovi i inovacioni centri u formi neprofitnih organizacija ili samostalnih pravnih lica, ili kao organizacione jedinice u sastavu visokoškolskih ustanova.

Centri za transfer tehnologije (TTO – Technology Transfer Center)

- Unutar visokoškolskih institucija (Higher education institutions -HEIs), **kancelarije za transfer tehnologije** (Technology Transfer Offices - TTOs) **mogu efikasno podržati ulogu univerziteta kao transformativne institucije unutar njihovih inovacionih sistema usmjerenih na održivost**, posebno kroz promociju održivih inovacija proizašlih iz istraživanja i razvoja (R&D) (Gonzalez-Urango et al., 2025).

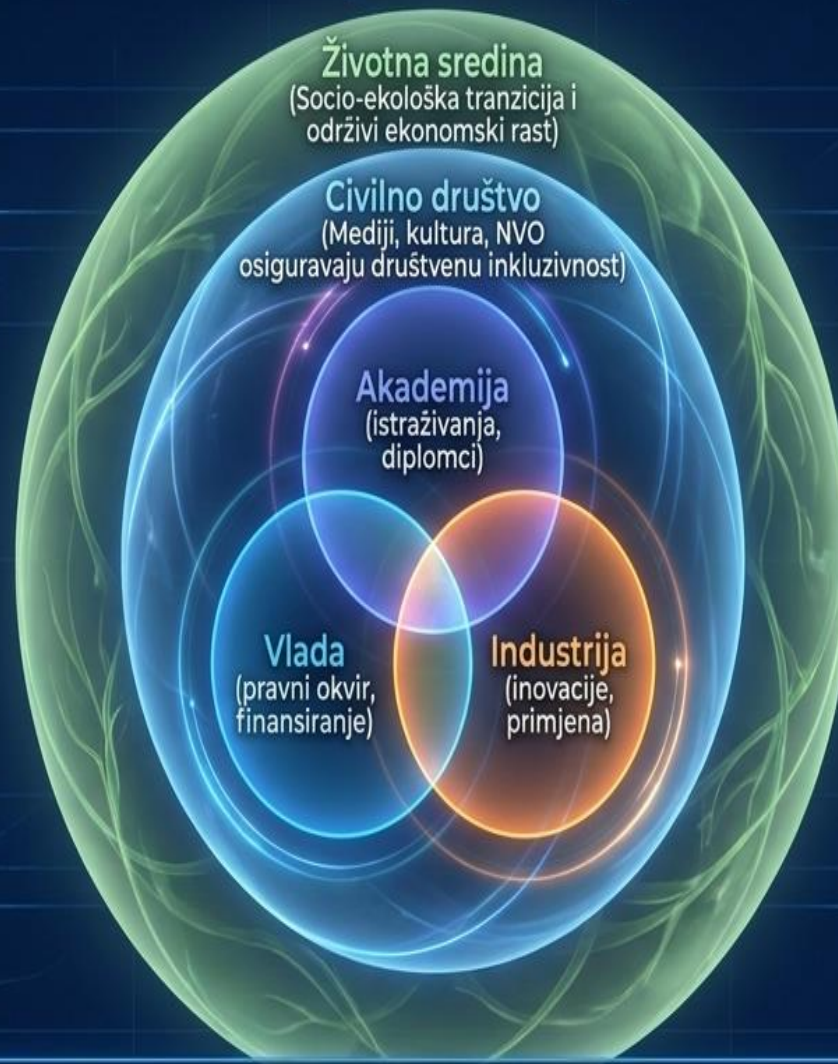

Living Blueprint

Kancelarije za transfer tehnologije (TTO) su kritični posrednici koji prevode sirovo znanje u komercijalnu vrijednost unutar ekosistema.

Evolucija sinhronizacije: Model petostruke spirale

Inovacija se više ne dešava u izolaciji.
Savremena ekonomija je ekonomija umreženih ekosistema.

Zaštita intelektualne svojine - najbolje prakse

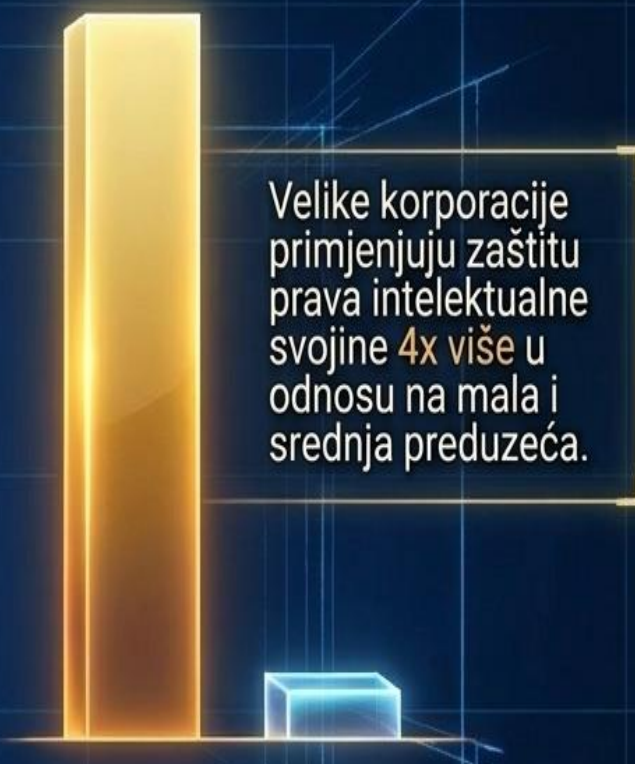
-
- ✓ Intelektualna svojina obuhvata različite nematerijalne resurse, uključujući **patente, autorska prava, žigove i poslovne tajne**, koji daju ekskluzivna prava stvaraocima i inovatorima.
 - ✓ Efikasna zaštita ovih prava od suštinskog je značaja za podsticanje inovacija, stimulaciju ekonomskog rasta i zaštitu interesa stvaralaca i izumitelja (WIPO, 2020).

Paradoks intelektualnog kapitala

70%

Vrijednost modernih firmi (UK/SAD) čine nematerijalna sredstva (podaci, softver, patenti, mreže).

Velike korporacije primjenjuju zaštitu prava intelektualne svojine 4x više u odnosu na mala i srednja preduzeća.

Uzroci - Zašto MSP ignorišu IP?

Nedostatak svijesti, nedostatak pravnih vještina i strah od troškova.

Posljedice - Šta propuštaju?

MSP koja kombinuju žigove, patente i dizajn dokazano brže rastu, imaju bolju reputaciju i lakši pristup novim tržištima.

Dijagnostika intelektualne svojine

Ulaganje u IP pretvara prećutno znanje (tacit knowledge) u opipljiv kapital firme.

Zaštita intelektualne svojine - najbolje prakse

- ❑ U širem smislu, nakon registracije za zaštitu, 54% vlasnika MSP u EU navodi da su vidjeli koristi, kroz poboljšanu reputaciju, promet ili pristup novim tržištima ([Kergroach](#) & [Mages](#), 2022).
- ❑ MSP koja **objedinjuju žigove, patente i dizajne** umjesto da koriste jednu kategoriju prava intelektualne svojine, još bolje rade i veća je vjerovatnoća da će postići izuzetan rast.

Primjeri dobrih praksi

Kako nematerijalna ulaganja postaju sve važnija za poslovni uspjeh, pronalaženje načina za njihovu zaštitu mora biti prioritet za MSP – i kreatore politike. Svijetlih ideja nam ne nedostaje. Na primjer, Austrija nudi [Patentni pregled](https://www.ffg.at/en/programme/patentvoucher) (Patent Schek) u vrijednosti od 12,500 € kako bi pomogla malim firmama da procijene patentibilnost svojih ideja. Ovo na kraju pokriva troškove profesionalnog advokata za patente i naknade za prijavu.

[https://www.ffg.at/en/programme/patentvoucher.](https://www.ffg.at/en/programme/patentvoucher)

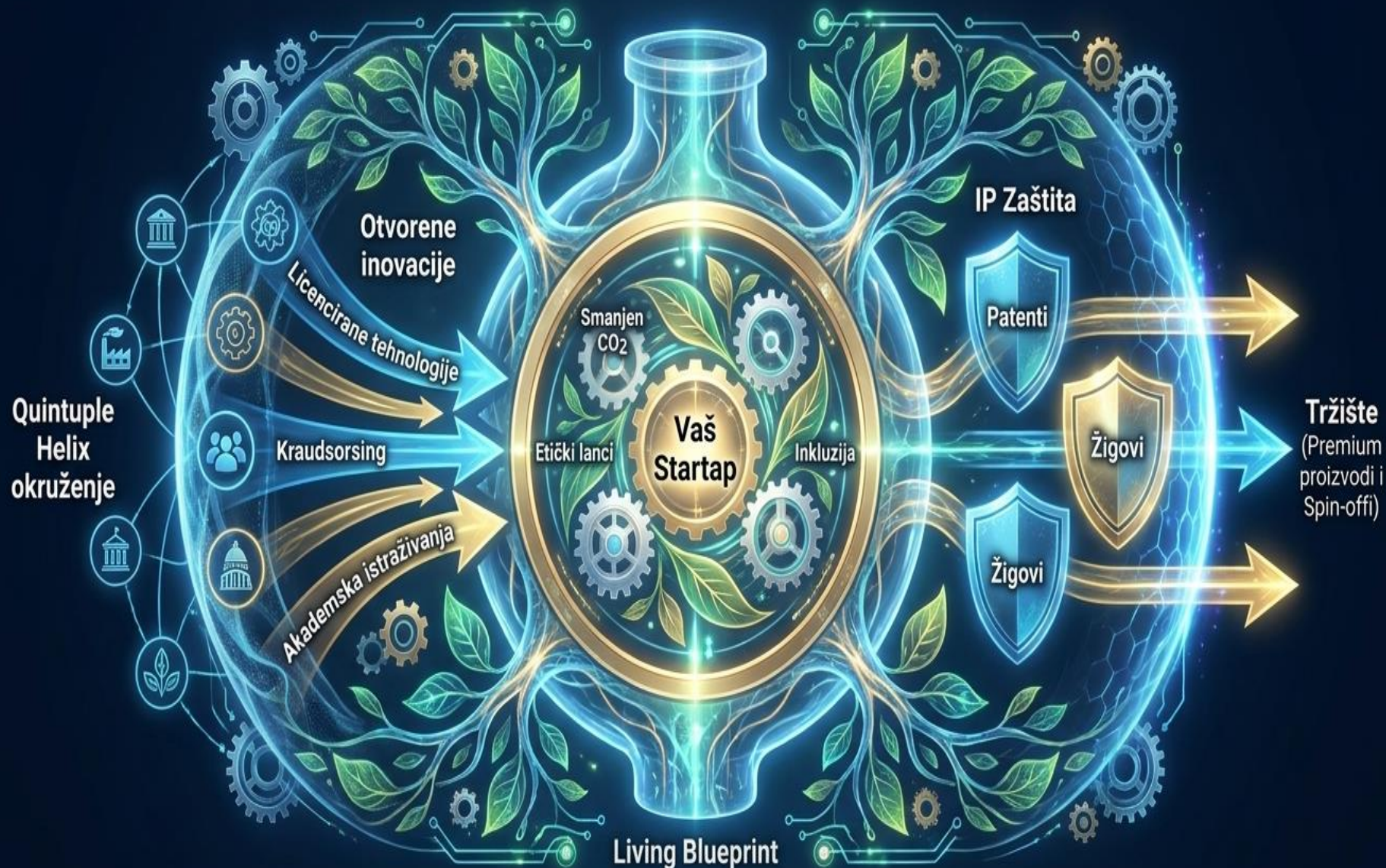
Патент

Патент је право којим се штити проналазак из било које области технике, који је нов, који има инвентивни ниво и који је индустријски примјенљив.

 [Pretraga registra](#)

Sinteza: Anatomija otpornog startapa

Eksterno znanje ulazi kroz otvorenu membranu, rafinira se kroz održive ESG standarde i izlazi na tržište kao zakonski zaštićena vrijednost.

Hvala na pažnji

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF ECONOMICS

